

600050102E

BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM
TEUBNERIANA.

EUCLIDIS
OPERA OMNIA.

EDIDERUNT

I. L. HEIBERG ET H. MENGE.

SUPPLEMENTUM.

ANARITII
IN DECEM LIBROS PRIORES
ELEMENTORUM EUCLIDIS
COMMENTARII.

EX INTERPRETATIONE GHERARDI CREMONENSIS
IN CODICE CRACOVIENSI 569 SERVATA

EDIDIT

MAXIMILIANUS CURTZE,
PROFESSOR THORUNIENSIS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCXCIX

BIBLIOTHECA

SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM TEUBNERIANA.

	ℳ ₰
Aelianus ed. *Hercher*. 2 voll. . . .	9.—
—— —— varia historia	—.90
Aeneae comment. poliorc. ed. *Hug*	1.35
Aeschines ed. *Franke*.	—.90
—— ed. *Blass*	2.40
—— —— Ed. mai. c. Ind. Aeschin.	8.—
[——] Ind. Aeschin. comp. *Preuss*.	6.40
Aeschyli tragoediae ed. *Weil* . . .	1.50
Singulae tragoediae	—.30
[——] Schol. in Pers. ed. *Dähnhardt*	3.60
Alexander Lycop. ed. *Brinkmann*	1.—
Ammianus M. ed. *Gardthausen*. 2 voll.	7.20
Anacreon ed. *Rose*. Ed. II	1.—
Andocides ed. *Blass*. Ed. II . . .	1.20
Anna Comnena ed. *Reifferscheid*. 2 vll.	7.50
Anthimus ed. *Rose*	1.—
Antiphon ed. *Blass*. Ed. II	2.10
Anthologia Gr. ed. *Stadtmüller*. I	6.—
—— lat. I. 1 ed. *Riese*. Ed. II . .	4.—
—— —— II ed. *Buecheler*. 2 fascc.	9.20
Antoninus ed. *Stich*	1.80
Apollodorus ed. *Bekker*.	1.—
——ed. *Wagner*. [Mythographi Gr. I.]	3.60
Apollonius Perg. ed. *Heiberg*. 2 voll.	9.—
Apollonius Rhodius ed. *Merkel*. .	1.—
Appianus ed. *Mendelssohn*. 2 voll. .	9.—
Apulei metamorph. ed. *v. d. Vliet*.	3 —
Archimedes ed. *Heiberg*. 3 voll. .	18.—
Aristophanes ed. *Bergk*. 2 voll. Ed. II	3.—
Singulae comoediae	—.45
Aristoteles, de partibus animal. ed. *Langkavel*	1.80
—— de arte poetica ed. *Christ* . .	—.60
—— physica ed. *Prantl*	1.50
—— ethica Eudemia ed. *Susemihl*.	1.80
—— —— Nicomachea ed. *Susemihl*	1.80
—— de coelo, al. ed. *Prantl* . . .	1.20
—— de coloribus, al. ed. *Prantl* .	—.60
—— politica ed. *Susemihl*. Ed. III	2.40
—— magna moralia ed. *Susemihl* .	1.20
—— de anima libri III ed. *Biehl* .	1.20
—— ars rhetorica ed. *Römer*. Ed. II	3.60
—— metaphysica ed. *Christ*. . . .	2.40
—— fragmenta ed. *Rose*	4.50
—— oeconomica ed. *Susemihl* . . .	1.50
—— de plantis ed. *Apelt*	3.—
—— πολιτ. Ἀθην. ed. *Blass*. Ed. III	1.80
—— parva naturalia ed. *Biehl* . .	1.80
Arriani expeditio Alex. ed. *Abicht*	1.20
—— scripta minora ed. *Eberhard* .	1.80
Athenaeus ed. *Kaibel*. 3 voll. . . .	17.10
Augustini de civ. dei ed. *Dombart*. Ed. II. 2 voll.	6.—
—— confessionum ll. XIII ed. *Knöll*	2.70
Aulularia ed. *Peiper*	1.50
Ausonius ed. *Peiper*	6.60
Autolycus ed. *Hultsch*	3.60
Avienus ed. *Breysig*	1.—
Babrius ed. *Schneidewin*	—.60
—— ed. *Crusius*. Ed. maior . . .	8.40
—— —— Ed. minor	4.—
Bacchylidis carmina ed. *Blass* . .	2.40
Benedicti regula ed. *Woelfflin* . .	1.60
Boetius de inst. arithm. ed. *Friedlein*	5.10
—— *de consolatione ed. Peiper* . .	2.70
—— *comm. in libr. Aristotelis περὶ ἑρμηνείας rec. Meiser*. 2 voll. .	8.70
Bucolici Graeci ed. *Ahrens*. Ed. II	—.60

	ℳ ₰
Caesar ed. *Dinter*. Ed. II. min. . .	1.50
—— —— bell. Gall. Ed. II min. .	—.75
—— —— bell. civile. Ed. II min.	—.60
—— ed. *Kübler*. bell. Gall. Ed. min.	—.75
—— —— —— Ed. maior	1.20
—— —— bell. civ. Ed. min.	—.60
—— —— —— Ed. maior.	—.90
—— —— b. Alex. b. Afr. Ed. mai.	1.—
—— —— —— Ed. min.	—.60
—— —— b. Hisp. Fragm. Indices	1.50
Callinici vita S. Hypatii	3.—
Cassius Felix ed. *Rose*	3.—
Catonis de agri cult. lib. ed. *Keil*	1.—
Catullus ed. *Müller*.	—.45
—— **Tibull., Propert.** ed. *Müller*.	2.70
Cebetis tabula rec. *Praechter* . . .	—.60
Celsus ed. *Daremberg*.	3.—
Censorinus ed. *Hultsch*	1.20
Chronica min. ed. *Frick*. 2 voll. Vol. I.	6.80
Cicero ed. *Müller*. 5 partes (= 11 voll. = 37 fascc.) Pars I. 1. 2. ℳ 3.45. Pars II. 1—3. ℳ 6.30. Pars III. 1. 2. ℳ 7.80. Pars IV. 1—3. ℳ 6.30	23.85
—— oratt. sel. ed. *Müller*. 2 partes	1.50
—— —— edd. *Eberhard-Hirschfelder*	2.—
—— epistolae ed. *Wesenberg*. 2 voll.	6.—
—— —— sel. ed. *Dietsch*. 2 partes	2.50
Claudiani carmina ed. *Koch* . . .	3.60
Cleomedes ed. *Ziegler*.	2.70
Commodianus ed. *Ludwig*. 2 voll.	2.70
[**Constantinus**] Inc. l. de C. Magno ed. *Heydenreich*	—.60
Cornelius Nepos ed. *Fleckeisen* . .	—.30
Cornutus ed. *Lang*.	1.50
Curtius Rufus ed. *Vogel*	1.20
Damasus ed. *Ihm*.	2.40
Dares Phrygius ed. *Meister*	1.20
Demosthenes edd. *Dindorf-Blass*. 3 voll. (= 6 partes.) Ed. IV min.	4.50
—— —— 3 voll. Editio maior . .	7.20
Dictys Cretensis ed. *Meister* . . .	1.50
Dinarchus ed. *Blass*	1.—
Dio Cassius ed. *Melber*. 5 vll. Vol. I. II	8.10
Dio Chrysost. ed. *Dindorf*. Vol. II	2.70
Diodorus ed. *Vogel*. 5 voll. Vol. I—III	11.20
Dionysius Halic. ed. *Jacoby*. Vol. I-III	9.60
—— edd. *Usener* et *Radermacher*. Vol I	6.—
Diophantus ed. *Tannery*. 2 voll. .	10.—
Dracontius ed. *de Duhn*	1.20
Epicorum Graec. frg. ed. *Kinkel*. I.	3.—
Epictetus ed. *Schenkl*. Ed. minor	6.—
—— —— Ed. maior	10.—
Euclidis Elementa ed. *Heiberg*. 5 vll.	24.60
——Data ed. *Menge*. Optica ed. *Heiberg*	10.—
Eudocia, Procl., Claud., ed. *Ludwich*	4.—
Eudociae violarium ed. *Flach* . . .	7.50
Euripides ed. *Nauck*. 3 voll. Ed. III	5.70
Singulae tragoediae	—.30
Eusebius ed. *Dindorf*. 4 voll. . . .	15.—
Eutropius ed. *Ruehl*	—.45
Fabulae Aesopicae ed. *Halm* . . .	—.90
—— Roman. ed. *Eberhard*. Vol. I	3.75
Firmicus Mat. edd. *Kroll, Skutsch*. I.	4.—
Florileg. Graec. Sing. fascc. (10)	—.40
Florus ed. Rossbach	2.80
——ed. *Halm*. **Ampelius** ed. Woelfflin	1.—
Frontini strategem. ed. Gundermann	1.50

EUCLIDIS

OPERA OMNIA.

EDIDERUNT

I. L. HEIBERG ET **H. MENGE.**

SUPPLEMENTUM:

ANARITII IN DECEM LIBROS PRIORES ELEMENTORUM EUCLIDIS COMMENTARII EDIDIT M. CURTZE.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCXCIX.

ANARITII

IN DECEM LIBROS PRIORES

ELEMENTORUM EUCLIDIS

COMMENTARII.

EX INTERPRETATIONE GHERARDI CREMONENSIS
IN CODICE CRACOVIENSI 569 SERVATA

EDIDIT

MAXIMILIANUS CURTZE,
PROFESSOR THORUNIENSIS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCXCIX.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

ALTISSIMO AC SERENISSIMO DUCI ASCANIAE

FRIDERICO

HUMILLIME SUMMAQUE CUM OBSERVANTIA DEDICATUM.

PRAEFATIO.

Cum tempore aestivo anni 1896 beneficio Amplissimae Academiae Regiae Scientiarum Berolinensis occasio mihi oblata esset publicas Germaniae Austriaeque bibliothecas perscrutandi ad promovendam scientiam operum ad geometriam imprimis medii aevi pertinentium, bibliothecam quoque Universitatis Cracoviensis adii, ibique in codice 569 in versionem incidi GHERARDI CREMONENSIS Commentariorum, quos edidit Arabice ABÛ'L ʿABBÂS AL-FAḌL BEN ḤÂTIM AN-NAIRÎZÎ, ANARITIUS ab interprete nominatus, ad decem libros priores Elementorum EUCLIDIS. Quae versio iamdiu ab hominibus doctis frustra quaesita maximum mihi gaudium afferebat. Intercedente Illustrissimo Ministro, qui rebus ecclesiasticis etc. praeest, codex ille Thorunium missus est, ut eo in Bibliotheca Gymnasii Regii uti possem. Hic totos commentarios exscripsi.

Illustrissimo Ministro nec minus Amplissimae Academiae, cuius ope iter illud feci, et hoc loco gratias agere quam maximas et fas est, et animus me urget. Quae Illustrissima Academia iterum beneficium suum eo augere decrevit, quod magnam partem impensarum imprimendi suo sumptu suppeditavit.

Quae de codice manuscripto dicenda sint, quaeque de opere ipso, quod pro cognoscenda scientia mathematica antiquitatis classicae maximi momenti esse demonstrabitur, in prolegomenis declarabimus.

Hic demum gratias summas agere cupio viro cel. B. G. TEUBNERO, qui commendationi amici et sui et mei, MAURITII CANTORIS, obsecutus lubentissime hos commentarios *„Bibliothecae"* suae inserere decrevit, nec non viris doctissimis J. L. HEIBERGIO et H. MENGIO, quorum auctoritate hunc librum supplementum editionis suae EUCLIDIS nominare licet.

Scripsi Thorunii, mense Martio anni 1899.

Maximilianus Curtze.

PROLEGOMENA.

Commentarios, quos in paginis sequentibus edimus, scripsit ABÛ'L 'ABBÂS AL-FADL BEN HATIM AN-NAIRÎZÎ ad decem priores libros Elementorum EUCLIDIS [1]), et GHERARDUS CREMONENSIS eos ex Arabico Latine vertit saeculo duodecimo.[2]) Eos maximi esse momenti inde apparet, quod in iis continentur commentarii, quos SIMPLICIUS ad introductionem primi libri [3]), quos GEMINUS

---

1) In libro *Kitâb al-Fihrist,* quem edidit IBN ABÎ JA'KUB AN-NADÎM anno 987 p. Chr. (anno Hegirae 377), de AN-NAIRIZIO legimus (Das Mathematiker-Verzeichnis im Fihrist des IBN ABÎ JA'KUB AN-NADÎM übersetzt von Dr. H. SUTER) p. 35: „ABÛ'L 'ABBÂS AL-FADL BEN HATIM AN-NAIRÎZÎ gehörte zu denen, auf deren Autorität man sich gerne bezog in der Astronomie, namentlich in der beobachtenden. Er schrieb: Das große Buch der Tafeln. Das kleine Buch der Tafeln. Ueber die Gebetsrichtung (nach Mekka). Einen Commentar zum Quadripartitum des PTOLEMAIOS. Ueber die atmosphärischen Erscheinungen, für AL-MU'TADID verfaßt. Das Buch der Beweise und der Herstellung von Instrumenten, mit welchen entfernte Gegenstände deutlich gemacht werden." SUTER addit in nota (p. 67): „Weitere Angaben über sein Leben habe ich nicht gefunden, da er aber für AL-MU'TADID ein Werk verfaßt hat, so muß er ums Jahr 900 zur Zeit TÂBITS gelebt haben." Porro p. 16 sub verbo EUCLIDES inveniuntur verba: „Ferner commentierte es" (id est librum elementorum EUCLIDIS) „AN-NAIRÎZÎ"; sub verbo PTOLEMAIOS quoque (p. 20) legimus: „Es wurde schon gesagt, daß auch AL-HIDSIHADSIH BEN MATAR dieses Werk (scilicet Almagestum) übersetzt hat, welche Uebersetzung von AN-NAIRÎZÎ umgearbeitet (commentiert) wurde."

2) Videas B. BONCOMPAGNIUM in libro, qui inscribitur: *Della vita e delle opere di* GHERARDO CREMONESE *traduttore del secolo duodecimo e di* GHERARDO DA SABIONETTA *astronomo del secolo decimoterzo.* Roma 1851 (p. 4—5): „Haec vero sunt nomina librorum, quos transtulit: .... Liber ANARITII super EUCLIDEM."

3) Fihrist l. l. p. 21: „SIMPLIKIOS der Grieche. Er verfaßte: Einen Commentar zum Anfang des Buches des EUKLEIDES, welcher eine Einleitung in die Geometrie bildet."

ad quintum postulatum, quos Hero ad primos octo libros Elementorum scripsisse feruntur [1]), qui Graece scripti prorsus perierunt. Commentarios An-Nairizii redactor primae versionis Arabicae Euclidis, Alhadschdschadsch ben Jûsuf ben Mathar, suae editioni interposuit. Cum autem huius editionis non nisi libri 1—6 servati sint unico codice Leidensi 399, 1, quem O. L. Besthornius et J. L. Heibergius Arabice et Latine edendum curant [2]), neque hi toti, cum in primo libro plura folia interciderint notas Simplicii ad definitiones 22 priores primi libri Euclidis continentes, noster codex plurimi faciendus est, qui et hanc partem Commentarii Simplicii et commentarios ad libros 7—10 Euclidis contineat.

Codicis Leidensis 399, 1 primus, quod sciam, Paulus Tannery mentionem fecit in libro, qui inscribitur „*La géométrie grecque*" [3]), et partem commentarii Heronis franco-gallico sermone vulgavit. Quae autem de autenticitate excerptorum Heronianorum et his similibus dixit, non omnibus partibus sibi constare editio completa commentariorum demonstrabit. Nam, ut exemplum afferam, ex contextu An-Nairizii statim sequi mihi videtur, illum commentarios ipsos Heronis in manibus habuisse, quod Tannery l. l. negat. [4]) Praeter nostrum codicem fortasse etiam *Manuscriptum Digby* 168[28] vel totum An-Nairizii opus vel fragmentum eius servasse nuper admonuit Mauritius Steinschneider. [5])

---

1) Ibidem p. 16: „Dieses Buch (die Elemente des Eukleides) commentierte dann, indem er seine Schwierigkeiten zu lösen suchte, Heron."

2) Codex Leidensis 399, 1. Euclidis Elementa ex interpretatione Al-Hadschdschadschii cum commentariis Al-Nairizii. Arabice et Latine ediderunt notisque instruxerunt R. O. Besthorn et J. L. Heiberg. Pars I. Hauniae MDCCCXCVII.

3) La géométrie grecque, comment son histoire nous est parvenue et ce que nous en savons. Essai critique par Paul Tannery. Première Partie. Histoire générale de la géométrie élémentaire. Paris 1887, p. 165—178: Chapitre XIII: Héron *sur* Euclide.

4) L. l. p. 174: „Est-il probable que le Commentaire de Héron ait encore subsisté intégralement chez les Arabes et soit tombé entre les mains de Nirizi vers l'an 900 de notre ère? Je n'hésite pas à répondre non."

5) Videas: Miscellen zur Geschichte der Mathematik. Von Moritz Steinschneider in Berlin. 11. Simplicius, der Mathematiker (Bibliotheca Mathematica. Stockholm 1892. T. VI)

Codex igitur 569 (DD. IV. 19) Bibliothecae Universitatis Cracoviensis est pergamenus in folio latus 20, altus 27 centimetra. Scriptus est longis versibus (64 pro pagina) una eademque manu XIV saeculi. Paginae impares imparibus numeris 1—401 numerantur, pares autem paginae numeris carent. Adduntur tria folia vacua, ut totus numerus paginarum sit 408 = 204 foliorum. Primum autem et ultimum folium a bibliopega solum talia addita sunt, qualia hodie *„Schutzblätter“* nominare solemus, neque cum aliquo folio primae vel ultimae quaternionis cohaerent. Quaterniones singulae in ultimis paginis talibus notis insignitae sunt, quales Schum in sua Codicum Amplonianorum descriptione *„Eckwortcustoden“* nominavit.[1]) Primum folium olim involucro agglutinatum fuisse certa vestigia adsunt, quare in prima pagina scripta legi non possunt. Hoc autem prius factum esse constat, quam codex hodierno tegumento ligneo corio impressionibus ornato cooperto non ante saeculum XVI exeuntem munitus est. Quae in secunda pagina scripta leguntur, quaedam ad historiam codicis spectantia praebent. Ad indicem enim contentorum in codice alia manus adscripsit:

Hec scriptura est Doctoris Mathie de Miechow,

eademque manu additur:

Datus pro Libreria Universitatis studij Cracovieñ per Venerablem Dominum Doctorem Mathiam de Miechow *Canonicum Cracovieñ.*

Ad hanc notam clarissimus vir Ioannes Broscius haec adscripsit:

---

p. 7—8: „Ms. Digby 168[28] (Catalog v. Makray p. 175) enthält ein Stück: De expositione lib. Euclidis de geometria secundum Auarizium (sic) beginnend: „Sanbelichius etc.“; letzterer Namen ist ohne Zweifel eine aus dem Arabischen stammende Umschreibung von Simplicius. In dem Namen Auarizius steckt höchst wahrscheinlich Anaritius, d. i. der bekannte Commentator Neirizi; in der Liste der Übersetzungen Gerard's von Cremona, Nr. 15 heifst es *„Liber anaritii super Euclidem tr. I“*. Eine Handschrift dieser Übersetzung ist allerdings bis jetzt noch nicht nachgewiesen. Sollte Ms. Digby ein Fragment derselben enthalten?

1) Wilhelm Schum, Beschreibendes Verzeichniss der Amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt. Berlin 1887. p. 1 not. 1.

Hec scriptura est NICOLAI DE WICHYHA *Doctoris Medicinae. Ego* JOHANNES BROSCIUS *Curzeloviensis acceperam istum librum a Clarissimo Domino* VALENTINO FONTANA *anno 1614.* Vide *privilegium Astrologi ordinarij, in quo auxit causam ipsius pie memorie Dominus* MATHIAS MIECHOWITA, *ubi mentionem fecit huius et aliorum librorum. Deus illi intribuat in æterna beatitudine.*

Ex possessione igitur professoris Cracoviensis MATHIAE DE MIECHOWO codex ille ad usum professoris astronomie, eo tempore VALENTINI FONTANAE, bibliothecae universitatis donatus est. Sed non ante annum 1614 FONTANA eum JOHANNI BROSCIO, illo tempore Bibliothecario universitatis, tradidit. Ex quo tempore ergo manuscriptum certe in Bibliotheca Universitatis servatur.[1])

Contenta in codice haec sunt (pp. 3—6) vacant.

1) p. 7—80: Expositio ANARITII X primorum librorum geometriae EUCLIDIS;
2) p. 80—99: Libri XI—XV EUCLIDIS (ex interpretatione ATELHARDI);
3) p. 99—102: Liber de crepusculis matutino et vespertino, quem fecit ALI HOMADI [2]) translatus a Mg͞r͞o CREMONENSI Toleti de arabico in latinum.;
4) p. 103—132: Libri III THEODOSII de sphaeris [3]);
5) p. 132—235: Liber JEBER, quo corrigitur Almagestis PTOLOMEI [4]);
6) p. 235—245: Liber MESSEHALAC de causa motus orbis et natura eius [5]);
7) p. 245—261: Liber ALACEN de aspectibus [6]);
8) p. 261—262: Liber TIDEI de ymagine speculi [7]);

---

1) De vita et scriptis MATHIAE DE MIECHOWO, VALENTINI FONTANAE et JOHANNIS BROSCII videas librum JOHANNIS NEPOMUCENI FRANKE: JAN BROŻEK (J. BROSCIUS) *Akademik Krakowski 1585—1652,* Kraków 1884.

2) ALI HOMADI idem est cum IBN AL HEITHAM, id est ALHAZEN. De libro de crepusculis videas BONCOMPAGNIUM l. l. p. 5, l. 30.

3) Translatus ab eodem GHERARDO. Videas BONCOMPAGNIUM l. l. p. 5, l. 2.

4) Ex versione eiusdem GHERARDI. Cfr. BONCOMP. l. l. p. 5, l. 22.

5) Hic quoque ex translatione GHERARDI. Cfr. ibid. p. 5, l. 23.

6) Ut BONCOMPAGNIUS l. l. demonstrat, etiam a GHERARDO versus.

7) Translatus a GHERARDO. BONCOMP. l. l. p. 5, l. 14.

9) p. 263—296: Optica seu perspectiva Ptolomei (est versio Eugenii Amiracei Siculi de Arabico[1]);

10) p. 299—402: Euclidis Geometria ex editione Campani. Subito in libri XI propositione XXIX abrumpitur verbis: *sed non super lineam unam. Sitque.*

Qui scripsit librum, eum de mathematica pauca vel nihil scivisse verisimillimum est. Male enim saepe verba et sensum interpretis mutilavit et detorsit. Ut exempla afferam, pro *erigitur* scripsit $\overline{eit}\ \overset{i}{g}$, id est *erit igitur*, pro *centum* saepius *centrum*. Pro *et altera* scripsit *et latera, super filium* pro *superfluum*, *queretetur* pro *queretur*, rectamque lectionem *quesitam* pluries in *que scitam* convertit. Innumerabiles paene sunt omissiones per homoeoteleuta, quae vocantur, iterationesque eiusdem verbi vel verborum. Figurae quoque, quamquam optime videntur delineatae, pessime tamen depictae sunt. Neque enim proportio partium servata est, neque forma earum semper textui accommodata. Exempli gratia quadrata paene semper rectangulis, saepius quoque parallelogrammis descripta sunt, ut in figura propositionis Heronianae, qua docetur tres lineas auxiliares in theoremate Pythagorico ductas in eodem puncto se secare (videas p. 83).

In textu constituendo et lacunas codicis supplendo textus Besthornii Heibergii primi libri et commentarius Procli[2]) ad hunc librum Euclidis maximum afferebant auxilium, usuque scribendi Gherardiano semel cognito et in sequentibus libris ab Heibergio nondum vulgatis lacunas implere malasque lectiones rectificare non tam difficile erat. In definitionibus, petitionibus et axiomatibus Euclidis declarandis textus quoque ipse Euclidis ab auctore affertur et in initio primi libri et in omnibus, in quibus tales occurrunt. In theorematibus vero et problematibus, quos commentat auctor, solae additiones, non textus ipse propositionum, sed numeri tantum earum adscri-

---

1) Editus est liber a Gilberto Govi sub titulo: *L'ottica di* Claudio Tolomeo *da* Eugenio Ammiraglio di Sicilia, *scrittore del secolo XII ridotta in latino sovra la traduzione araba di uno testo greco imperfetto ora per la prima volta conforme a un codice della Bibl. Ambrosiana pubblicata.* Torino 1885.

2) Usus sum editione Friedleinii: Procli Diadochi in primum Euclidis elementorum librum commentarii. Lipsiae M. DCCC. LXXIII.

buntur. In notis igitur addidimus textum propositionum secundum lectionem editionis ERHARDI RATDOLT Venetiis 1482 versionis CAMPANI [1]) quae cum et ipsa ex fonte Arabico defluxerit, melius cum versione ab AN-NAIRIZIO adhibita consensisse videtur quam textus Graecus HEIBERGII.

Cum adhuc in octavo libro duae additiones HERONIS adferantur, commentarios eius usque ad hunc librum se extendisse verisimillimum videtur. Quae deinde in libro nono et in prima parte decimi leguntur etiam ex fonte Graeco manasse patet. In secunda autem parte decimi libri solum Arabem sentimus, quod et forma elocutionis — ut: *si deus voluerit* — et usu notarum numerorum, quae Arabicae dicuntur, et algebrae evidentissime demonstratur, ut paene credas duo separata opera a GHERARDO in unum opus consociata esse. Praeterea hoc verisimilius fit, cum in fine primae partis libri decimi et ante initium secundae duae propositiones libri noni, XIIIma et XXXVIIIIma, id est ultima, addantur genuinae versionis Euclideae, fortasse unicum fragmentum interpretationis Gherardianae EUCLIDIS. Has duas propositiones, ut fas erat, nono libro suo quamque loco addere placuit.

Quae ad textum codicis addenda putavimus, uncis fractis ⟨ ⟩ inclusimus, reiicienda vero uncis quadratis [ ] circumdata sunt. Unci rotundi ( ) nihil aliud sunt nisi interpunctionis signa, neque ad rem criticam pertinent. Lacunas, quas supplere non potuimus, serie punctorum .... determinavimus, lineola verticali | finis paginarum codicis adnotatur. In varia lectione eorum, quae uncis inclusimus, et lacunarum iterum mentionem facere supervacanenum putavimus. In adnotationibus loca PROCLI et aliorum ad textum AN-NAIRIZII declarandum utilia laudavimus.

In sua versione GHERARDUS paene nunquam superlativo utitur, sed solo comparativo cum sensu superlativi. Exempli gratia p. 5, l. 22 legimus: *brevior dimensio* pro *brevissima dimensio*, et ibidem 1, 34: *cum breviori linea* pro *cum brevissima*

1) Preclariſſimū opus elementoꝝ Euclidis megarēſis ῡna cū cō/|mentis Campani pſpicaciſſimi in artē geometriā incipit felicit'. In fine: ℂ Opus elementorū euclidis megarenſis in geometriā artē Jn id quoqꝫ Campa/|ni pſpicaciſſimi Cōmentationes finiūt. Erhardus ratdolt Augustensis impreſſor | ſolertiſſimus. venetijs impreſſit. Anno ſalutis. M. cccc. lxxxij. Octauis. Caleñ. | Juñ. Lector. Vale.